

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuen

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuen (HE 56/2021 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Auli Valli-Lintu, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitusneuvos Joni Komulainen, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitusneuvos Ilpo Helismaa, sisäministeriö
- pelastusneuvos Janne Koivukoski, sisäministeriö
- tietohallintoneuvos Tommi Oikarinen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Jarmo Huotari, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Erkki Papunen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Matti Sillanmäki, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Petri Tuominen, valtiovarainministeriö
- johtaja Tommi Laurinen, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- ylitarkastaja Heli Heimala, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- pelastusjohtaja Seppo Lokka, Etelä-Savon alueen pelastustoimi
- hallintopäällikkö Henri Nordenswan, Helsingin alueen pelastustoimi
- pelastusjohtaja Jyrki Landstedt, Keski-Uudenmaan alueen pelastustoimi
- johtava lakimies Sami Uotinen, Suomen Kuntaliitto
- erityisasiantuntija Tarja Tenkula, Suomen Kuntaliitto
- erityisasiantuntija Karri Vainio, Suomen Kuntaliitto
- perusturvajohtaja Sanna Svahn, Espoon kaupunki
- hallintoylilääkäri Jukka Pellinen, Helsingin kaupunki

Valiokunnan lausunto HaVL 28/2021 vp

- kehittämisjohtaja Jani Kaasinen, Joensuun kaupunki
- kunnanjohtaja Jukka Hillukkala, Toholammin kunta
- hallintojohtaja Lauri Tanner, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
- johtava asiantuntija Kari Telaranta, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK
- palokunnan päällikkö Silvio Hjelt, Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- oikeusministeriö
- työ- ja elinkeinoministeriö
- ympäristöministeriö
- Valtiokonttori
- Digi- ja väestötietovirasto
- Oulu-Koillismaan alueen pelastustoimi
- Varsinais-Suomen alueen pelastustoimi
- Porvoon kaupunki
- Vaalijalan kuntayhtymä
- Ahvenanmaan maakuntahallitus
- Ahvenanmaan valtionvirasto - Statens ämbetsverk på Åland
- Hansel Oy
- Suomen palopäällystöliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esitys liittyy kevätistuntokaudella 2021 käsiteltyyn sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevaan pakettiin (HE 241/2020 vp), josta hallintovaliokunta on antanut lausunnon HaVL 12/2021 vp. Nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöä sekä eräitä muita lakeja edellä mainittuun uudistukseen liittyen. Esityksessä ehdotetaan pääosin teknisiä muutoksia, mutta esityksellä on myös sisältövaikutuksia. Hallintovaliokunta on tarkastellut esitystä toimialansa huomioiden lähinnä kuntien ja pelastustoimen näkökulmasta.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä on osaltaan sekä kunnalla että hyvinvointialueella (mainitun lain 6 ja 7 §). Säännösten mukaan kunnan ja hyvinvointialueen on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä ja tuettava toisiaan asiantuntemuksellaan. Hyvinvointialueen ja kunnan on myös neuvoteltava vähintään kerran vuodessa yhdessä muiden alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta.

Valiokunnan lausunto HaVL 28/2021 vp

Lisäksi hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021) säädetään hyvinvointialueen ja alueen kuntien neuvotteluvelvoitteesta (14 §). Sen mukaan hyvinvointialueen ja alueen kuntien tulee neuvotella tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta vähintään valtuustokausittain. Neuvottelussa sovitaan yhteistyön edellyttämistä yhteistoimintarakenteista, toimintamalleista sekä yhteistyön edellyttämästä tiedonkulusta kunkin hyvinvointialueen ja alueen kuntien erityispiirteet huomioiden. Hallintovaliokunta on uudistuksen yhteydessä todennut, että lainsäädäntö asettaa yhteistyölle puitteet ja velvoitteen, mutta tarvitaan myös käytännön rakenteet (HaVL 12/2021 vp — HE 241/2020 vp).

Hyvinvointialueen alueen asukkaiden palvelujen suunnittelu, kehittäminen ja ehkäisevä työ ylittävät kuntien ja hyvinvointialueiden organisaatorajat lasten, nuorten ja perheiden ja muun muassa myös työ- ja toimintakykyä tukevien palvelujen toteuttamisessa. Valiokunta painottaa, että vastuuden tulee olla selkeät, mutta hyvinvointialueille ja kunnille tulee jättää riittävästi liikkumavaraa, koska sekä hyvinvointialueet että kunnat ovat toimintaympäristöltään, palvelurakenteeltaan ja muilta olosuhteiltaan erilaisia. Alueilla on syntynyt yhteistyömuotojen rakentamisesta ja kehitettävien asioiden havaitsemisesta erilaisia kokemuksia ja hyviä käytänteitä, joita voi hyödyntää. Myös hankerahoituksen tulisi olla joustavaa, jotta uudet, luovatkin kokeilut toimien yhteensovittamisessa olisivat mahdollisia.

Valiokunnan näkemyksen mukaan kunnan ja hyvinvointialueen välinen työnjako ja toimivaltarajat muodostuvat joiltain osin epäselviksi ja osin päällekkäisiksi. Esimerkiksi ehkäisevässä päihdetyössä sekä kunnan että hyvinvointialueen tulisi huolehtia osaltaan samojen, jo nykyllaissa olevien tehtävien toteuttamisesta, kuten huolehtia päihdeolojen seurannasta alueellaan ja siitä, että päihdehaittojen vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle. Vaikka säännökset sisältävät myös tehtäviä koskevan yhteensovittamisvelvoitteen, jättää esitetty sääntely epäselväksi sen, miten tosiasiallisesti ehkäisevän päihdetyön vastuut kunnan ja hyvinvointialueen välillä jakautuvat esimerkiksi päihdeolojen seurannassa. Lisäksi hallintovaliokunta esittää sosiaali- ja terveysvaliokunnan harkittavaksi, onko aluehallintoviraston ohjaus- ja valvontatehtävää tarpeen selkeyttää laissa tai mietinnön perusteluissa.

Asiantuntijakuulemisissa on nostettu esiin myös kuntouttava työtoiminta, jossa aktivointisuunnittelua ja monialaista työllistymissuunnitelmaa koskevien muutosehdotusten ei ole katsottu huomioivan kunnille jääviä työllisyyden hoidon tehtäviä ja niiden nykyistä järjestämistapaa. Lisäksi työpajatoiminnan yhteydessä toteutettavien sosiaalipalveluiden järjestämisvastuun ja rahoituksen siirtyessä kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle riskinä voi olla, että nykyisenkaltaisten, kuntien järjestämisvastuulla olevien työpajatoimintojen ylläpito ei ole enää mahdollista, jolloin palveluiden saaminen voi vaarantua ja korvaavan toiminnan järjestäminen tulla nykyistä kalliimmaksi.

Yhteisten toiminta- ja menettelytapojen luominen on tärkeää myös esimerkiksi lapsiperheiden palveluissa, kun osa niistä siirtyy hyvinvointialueille ja suuri osa, muun muassa varhaiskasvatus ja perusopetus, jäävät edelleen kuntiin. Valiokunta katsoo, että esitetyn lastensuojelulain 12 §:n mukainen alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on keskeinen elementti kuntien, koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueiden yhteistyössä. Samalla on kuitenkin huomioitava, että merkittävä osa lasten ja nuorten hyvinvointia tukevista palveluista jää sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeenkin kuntien hoidettaviksi. Esitetyn lastensuojelulain muutoksen mu-

Valiokunnan lausunto HaVL 28/2021 vp

kaan kunnan tai useamman kunnan yhdessä on lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi laadittava myös kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelman tulee sisältää tiedot lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta, lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista, yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä sekä suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta. Suunnitelma on otettava huomioon kuntalain (410/2015) 110 §:n mukaista talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa, ja se on osa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 §:ssä tarkoitettua kunnan hyvinvointisuunnitelmaa.

Valiokunta pitää tarpeellisena, että sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen toimeenpanossa huomioidaan myös opiskeluhuollon kysymykset. Valiokunnalle toimitetun selvityksen mukaan valmisteilla on lisäksi hyvinvointialueen ja kunnan yhteistyötä varmistava hallituksen esitys, jolla erikseen säädettäisiin opiskeluhoitopalveluihin liittyvästä hyvinvointialueen ja kunnan suunnitelmallisesta yhteistyöstä sekä yhteistyörakenteesta ja tehtäisiin palvelujen järjestämisvastuun muutoksen edellyttämiä yksilökohtaisen opiskeluhuollon kirjaamiseen ja rekisterinpittoon liittyviä täsmennyksiä.

Kunnan ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö ja vuoropuhelu ovat oleellisia hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Valiokunta korostaa, että lainsäädännön velvoitteiden tulee olla joustavat ja mahdollistaa tarkoituksenmukaiset toimintamuodot ja toiminnan koordinoinnin paikallis- ja aluetasolla niin, että voidaan välttyä päällekkäiseltä työltä. On tärkeää, että työ on suunniteltua, mutta valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kunnissa tulee laadittaviksi monia erilaisia suunnitelmia, mikä sitoo henkilöstöresursseja ja vie aikaa pois varsinaisesta kenttätyöstä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen liittyneessä kuntien valtiosuusjärjestelmän muutoksessa on säädetty muun muassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosasta, jolla pyritään kannustamaan kuntia ennalta ehkäiseviin, hyvinvointia ja terveyttä lisääviin toimiin. Valtioneuvoston asetuksella vuosittain säädettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinta kerrotaan kunnan asukasmäärällä sekä kunnalle määritellyllä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimella (jäljempänä hyte-kerroin). Kerroin määräytyy useiden peruskoulutukseen, liikuntaan ja kunnan johtamiseen liittyvien, kunnan toimintaa kuvaavien toiminnallisten indikaattorien sekä toiminnan tulosta ja aikaansaatuja muutosta osoittavien tulosindikaattoreiden perusteella. Selvityksen mukaan hyte-kertoimen kuten muidenkin kertoimien, toimivuutta arvioidaan ja kertoimien sisältöä kehitetään jatkossa huomioiden tietopohjien kehittyminen. Valiokunta pitää tärkeänä, että seurataan, voidaanko hyte-kertoimen avulla kannustaa ja palkita kuntia. Ennalta ehkäisevän työn painoarvoa nostaisi sen huomioiminen vahvemmin kannustinmalleissa, esimerkiksi hyte-kertoimen kehitystyössä.

Terveydenhuoltolain 9 §

Hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty laajasti huomiota hallituksen esitykseen sisältyvään ehdotukseen terveydenhuoltolain 9 §:n kumoamisesta. Lausunnoissa on katsottu muun muassa, että säännöksen kumoaminen uhkaa hankaloittaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen toimeenpanoa Uudellamaalla ja heikentää erillISRatkaisun piirissä toteutettavaa Helsingin kaupungin, hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän palveluiden yhteensovittamista sekä pa-

Valiokunnan lausunto HaVL 28/2021 vp

himmillaan heikentää asiakas- ja potilasturvallisuutta ja tietojärjestelmien käytettävyyttä. Lausunnoissa on käsitelty perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon kysymysten ohella myös ensihoitopalvelujen yhteensovittamista. Lausunnonantajien näkemykset terveydenhuoltolain 9 §:n kumoamisen merkityksestä ja henkilötietojen käsittelyssä sovellettavaksi tulevan kansallisen ja EU-lainsäädännön sisällöstä ja esimerkiksi Kanta-palveluiden käytettävyydestä poikkeavat huomattavasti ministeriöiden vastineessa esitetyistä näkemyksistä.

Hallintovaliokunta pitää potilasturvallisuuden ja työturvallisuuden vuoksi välttämättömänä, että tilanteeseen löydetään ratkaisu. Valiokunnan käsityksen mukaan kyse ei välttämättä ole lainsäädäntöasiasta ainakaan kaikilta osin, vaan siitä, että osapuolten kanssa käydään lävitse ja selvitetään epäselvät ja avoimena olevat kysymykset. Edellä viitattujen asioiden lisäksi on tarpeen arvioida sääntelyn kumoamisen vaikutukset myös ensihoidon puolella käytössä olevan sähköisen johtamis- ja raportointijärjestelmän Merlot Medin käytettävyyden ja tiedonkulun kannalta.

Pelastustoimen lainsäädäntö

Yleistä ehdotetuista muutoksista

Pelastustoimi siirretään vuoden 2023 alusta voimaan tulevalla lainsäädännöllä kunnilta hyvinvointialueiden järjestettäväksi. Pelastustoimen järjestämisestä annettua lakia (613/2021) sovelletaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevan pelastustoimen järjestämiseen, kehittämiseen, ohjaukseen ja valvontaan. Pelastustoimella tarkoitetaan mainitussa laissa hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevia pelastuslaissa (379/2011) tai muussa laissa säädettyjä pelastustoimen sekä pelastusviranomaisten tehtäviä. Pelastustoimen järjestämisestä annetussa laissa tarkoitettuja pelastustoimen palveluja järjestettäessä ja tuottaessa on lain 2 §:n 1 momentin mukaan noudatettava, mitä niistä säädetään pelastuslaissa ja muussa pelastustoimen lainsäädännössä.

Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan tehtäväksi pelastustoimen lainsäädäntöön hyvinvointialueiden perustamisesta ja pelastustoimen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuvat tekniset muutokset. Ehdotetuilla muutoksilla päivitetään lainsäädäntö vastaamaan uutta rakenteellista toimintakenttää ja järjestämisvastuuta. Nyt ehdotetuilla muutoksilla ei ole tarkoitus puuttua lainsäädäntöön sisällöllisesti.

Pelastuslaista ehdotetaan kumottavaksi säännökset, joita vastaava sääntely on otettu pelastustoimen järjestämisestä annettuun lakiin (esim. pelastustoimen palvelutaso, palvelutasopäätös ja palvelutason valvonta) tai hyvinvointialueesta annettuun lakiin. Alueen pelastustoimi muutetaan pelastuslain terminologiassa hyvinvointialueeksi ja alueen pelastusviranomaisen hyvinvointialueen pelastusviranomaiseksi. Lisäksi pelastuslaitoksen ja sopimuspalokunnan määritelmät sekä pelastustoimen palveluiden järjestämistä ja tuottamista koskevat säännökset päivitetään teknisesti vastaamaan muuttunutta lainsäädäntöä. Yhteistoiminnasta sopimista koskevat säännökset ja pelastustoimen suoritteiden maksullisuutta koskeva sääntely muutetaan vastaamaan hyvinvointialueesta annetun lain sääntelyä.

Myös palosuojelurahastolakiin (306/2003), meripelastuslakiin (1145/2001) ja rahankeräyslakiin (863/2011) ehdotetaan tehtäväksi hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuol-

Valiokunnan lausunto HaVL 28/2021 vp

lon ja pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuvat tekniset muutokset. Valiokunta pitää pelastuslakiin ja mainittuihin muihin lakeihin ehdotettuja muutoksia tarpeellisina ja tarkoituksenmukaisina.

Eräitä huomioita

Hallintovaliokunta on aiemmassa muun muassa hyvinvointialueiden perustamista koskevasta lainsäädännöstä antamassaan lausunnossa (HaVL 12/2021 vp) tähdentänyt, että pelastustoimi on säädettävässä lainsäädännössä erillinen ja asemaltaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon rinnasteinen toimiala myös hyvinvointialueella. Hyvinvointialue päättää kuitenkin itsehallintonsa nojalla omasta organisaatiostaan. Aluevaltuusto päättää hyvinvointialueesta annetun lain 22 §:n mukaan hyvinvointialueen hallintosäännöstä, jossa annetaan tarpeelliset määräykset muun muassa hyvinvointialueen toimielimistä ja henkilöstöorganisaatiosta.

Käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan pelastustoimen ja pelastuslaitoksen organisaatiomallista päätettäessä on otettava huomioon, että pelastustoimi on lähipalvelujen lisäksi valtakunnallinen organisaatio. Pelastuslaitosten on oltava johdettavissa valtakunnallisesti, ja niiden on kyettävä toimimaan yhteistyössä keskenään sekä muiden pelastustoimen tehtäviin osallistuvien viranomaisten kanssa kaikissa turvallisuustilanteissa. Tämä edellyttää riittävän yhdenmukaisia toimintamalleja ja yhdenmukaisia palveluita koko maassa. Pelastustoimen ja pelastuslaitoksen organisaatiomallin tuleekin perustua nimenomaan pelastustoimen tarpeisiin. Lisäksi mallin tulee mahdollistaa pelastuslaitosten tuottamat ensihoitopalvelut siten kuin hyvinvointialue päättää.

Ehdotetun pelastuslain 2 a §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan pelastuslaitoksella tarkoitetaan pelastustoimen tehtävälleen kuuluvien palveluiden omasta tuotannosta vastaavaa hyvinvointialueen organisaatiota. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että säännöksen sanamuoto ei estä hyvinvointialueen omaa organisaatiota tuottamasta pelastustoimen palveluita toiselle hyvinvointialueelle eikä pelastuslain sääntely vaikuta mahdollisuuteen perustaa hyvinvointialueiden yhteinen monijäseninen toimielin. Pelastuslaissa säädetään pelastuslaitoksen tehtävistä ja vastuista. Sopimuspalokunnan määritelmään ei ehdoteta sisällöllisiä muutoksia.

Pelastuslain 27 §:n 3 momentin 2 kohtaan esitetään otettavaksi säännös, jonka mukaan hyvinvointialueen pelastuslaitos osallistuu pelastuslain 38 §:ssä tarkoitettuun pelastustoimeen kuuluvan ulkomaille annettavan avun ja pelastustoimeen kuuluvan kansainvälisen avun vastaanottamisen edellyttämän valmiuden ylläpitoon. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa tämän on todettu olevan lähtökohtaisesti perusteltua, mutta samalla on korostettu sitä, ettei mainittua tehtävää ole otettu huomioon tämänhetkisessä rahoituksessa. Valiokunta toteaa, että Suomen valmius ulkomaille annettavaan pelastustoimeen kuuluvaan apuun perustuu suurelta osin tulevien hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvan pelastustoimen kotimaisten riskien edellyttämään osamiseen, valmiuteen ja palvelutasoon. Sisäministeriö päättää kansainvälisen avun antamiseen liittyvistä erityisvalmiuksista ja vastaa myös ulkomaille annettavasta avusta ja kansainvälisen avun pyytämisestä Suomelle aiheutuvista kustannuksista.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin myös muita kuin välittömästi sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistamiseen liittyviä pelastuslain muutostarpeita. Valio-

Valiokunnan lausunto HaVL 28/2021 vp

kunta toteaa, että sisäministeriö on 31.8.2021 asettanut pelastuslain uudistamishankkeen, jonka tavoitteena on uudistaa pelastuslaki ottaen huomioon aiemmin toteutetun esiselvityshankkeen arviomuistiot sekä niistä saadut lausunnot. Valiokunta pitää perusteltuna, että myös hallituksen esityksen HE 56/2021 vp käsittelyn yhteydessä todetut muutostarpeet ja niiden vaikutukset arvioidaan huolellisesti mainitun kokonaisuudistuksen yhteydessä ja että pelastuslakiin tehdään nyt vain järjestämisvastuun siirtymiseen liittyvät välttämättömät muutokset.

Pelastustoimen resurssien turvaaminen

Hallintovaliokunta on aiemassa lausunnossaan (HaVL 12/2021 vp) kiinnittänyt vakavaa huomiota pelastustoimen merkittävään rahoitusvajeeseen (n. 81 miljoonaa euroa seuraavan yhdeksän vuoden aikana), joka on riippumaton nyt toteutettavasta uudistuksesta. Pelastustoimessa on tuleville vuosille merkittäviä kustannuspaineita, jotka johtuvat erityisesti palvelutasopuutteiden korjaamisesta, varallaoljärjestelmän muutoksesta sekä öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan rahoituksellisesta vajeesta. Lisäksi kustannuksia aiheuttavat viranomaistoiminnan ja pelastustoimen ICT-järjestelmämuutokset (mm. TUVE) sekä paloasemarakennusten korjausvelka. Osa korjausvelasta sisältyy palvelutasopuutteisiin. Pelastustoimeen kohdistuu edellä todetuina tavoin käsiteltävänä olevasta uudistuksesta riippumattakin tulevana vuosina merkittäviä menopaineita.

Käynnissä olevan uudistuksen tavoitteena on turvata ja ylläpitää pelastustoimen palvelujen saatavuutta, kattavuutta ja laatua sekä kehittää pelastustoimen palvelujen valtakunnallista yhdenmukaisuutta ja tehostaa toiminnan vaikuttavuutta. Lisäksi suuronnettomuuksiin ja muihin häiriötilanteisiin, poikkeusoloihin ja niihin kuuluiin väestönsuojelutilanteisiin varautumista pyritään parantamaan. Valiokunta tähdentää, että nämä tavoitteet voidaan toteuttaa ja pelastustoimen palveluiden lakisääteinen taso turvata vain varmistamalla riittävä rahoitus pelastustoimen tehtävien hoitamiseen.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan pelastusala uhkaa tulevina vuosina pula ammattitaitoisesta henkilöstöstä. Valiokunta pitää välttämättömänä, että riittävä pelastajien määrä turvataan. Samalla on huolehdittava siitä, että myös ruotsinkielisiä pelastajia koulutetaan riittävästi. Valiokunta korostaa myös sopimuspalokuntien merkitystä ja painottaa, että sopimuspalokuntien pitkän aikavälin toimintaedellytykset tulee turvata erilaisin toimenpitein.

Kunnat ovat jatkossakin keskeisiä turvallisuuden toimijoita ja pelastustoimelle välttämättömiä kumppaneita turvallisuuteen, varautumiseen ja valmiuteen liittyvissä kysymyksissä. Hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyötä tarvitaan esimerkiksi kuntien valmiussuunnittelussa, kaavoituksessa ja rakentamisen ohjauksessa sekä kuntien vastuulla olevan toiminnan tilannekuvan tuottamisessa ja välittämisessä. Valiokunta pitää tärkeänä, että pelastustoimen ja kuntien yhteistyö on mahdollista myös uudistuksen toteuttamisen jälkeen.

Sisäministeriön ja aluehallintoviraston tehtävät

Voimassa olevassa pelastuslain 23 §:ssä säädetään sisäministeriön ja aluehallintoviraston tehtävistä pelastustoimessa. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että sisäministeriön ja aluehallintoviraston tehtävistä säädetään jatkossa pelastustoimen järjestämisestä annetussa laissa ja pelastuslain 23 § ehdotetaan tämän johdosta kumottavaksi. Valiokunta toteaa saamansa selvityk-

Valiokunnan lausunto HaVL 28/2021 vp

sen perusteella, että pelastustoimen järjestämisestä annettua lakia sovelletaan lain 1 §:n 2 momentin mukaan kuitenkin vain hyvinvointialueesta annetussa laissa tarkoitetun hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevan pelastustoimen järjestämiseen, kehittämiseen, ohjaukseen ja valvontaan. Sisäministeriön ja aluehallintoviraston muista kuin hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvaan pelastustoimeen liittyvistä tehtävistä on edelleen tarpeen säätää. Edellä olevan perusteella valiokunta esittää, ettei pelastuslain 23 §:ää kumota, vaan sitä muutetaan seuraavasti:

23 §

Sisäministeriön ja aluehallintoviraston tehtävät

Sisäministeriö johtaa, ohjaa ja valvoo pelastustointa, (*poist.*) huolehtii pelastustoimen valtakunnallisista valmisteluista ja järjestelyistä, yhteensovittaa eri ministeriöiden ja toimialojen toimintaa pelastustoimessa ja sen kehittämässä sekä huolehtii muista sisäministeriölle tässä laissa säädetyistä tehtävistä. *Hyvinvointialueen pelastustoimen ja sen palvelujen saatavuuden tason ohjauksesta ja valvonnasta säädetään pelastustoimen järjestämisestä annetussa laissa (613/2021).*

(*Poist.*) Aluehallintovirasto tukee (*poist.*) sisäministeriötä 1 momentissa säädetyissä tehtävissä sekä huolehtii muista aluehallintovirastolle tässä laissa säädetyistä tehtävistä.

Sisäministeriön ja aluehallintoviraston *tämän lain mukaisista* tehtävistä pelastustoimessa voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Suoritteiden maksullisuuteen ja muutoksenhakuun liittyvät pelastuslain säännökset

Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että pelastuslain 96 §:n 1 momentin säännöksen on tarkoitus olla informatiivinen. Valiokunta esittää tämän selkeyttämiseksi 75. lakiehdotuksen 96 §:n 1 momenttia muutettavaksi seuraavasti:

96 §

Eräiden suoritteiden maksullisuus

Tässä laissa tarkoitetuista hyvinvointialueen pelastusviranomaisen suoritteiden maksullisuudesta ja perittävien maksujen suuruudesta *päättämisestä* (*poist.*) säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa (*poist.*). Maksu voidaan periä:

- 1) 79 §:ssä tarkoitetun valvontasuunnitelman mukaisen palotarkastuksen tai muun valvontatoimenpiteen suorittamisesta;
- 2) tehtävästä, jonka on aiheuttanut hätäkeskukseen liitetyn paloilmoittimen toistuva erheellinen toiminta;
- 3) tehtävästä, joka on muussa laissa erikseen säädetty maksulliseksi.

Valiokunnan lausunto HaVL 28/2021 vp

Saadun selvityksen mukaan tarkoituksena on ollut, että oikaisuvaatimuksesta ja aluevalituksesta hyvinvointialueen viranomaisen pelastuslain 96 §:n 1 momentissa säädettyssä hyvinvointialueen pelastusviranomaisen suoritteita koskevaan ja 102 §:ssä säädettyssä tarkoitettuun pelastustehtävistä maksettavia korvauksia ja palkkioita koskevaan päätökseen säädetään jatkossa hyvinvointialueesta annetun lain 16 luvussa. Tämän vuoksi hallituksen esityksessä on ehdotettu poistettavaksi voimassa olevan pykälän 1 momentin säännös, joka sisältää sääntelyn oikaisuvaatimusmenettelystä muun ohella lain 102 §:ssä tarkoitettuun päätökseen. Pelastuslain pelastustehtävästä maksettavia korvauksia ja palkkioita koskevaa 102 §:ää sovelletaan kuitenkin myös Rajavartiolaitoksen tekemiin päätöksiin. Tarkoituksena ei ole ollut poistaa oikaisuvaatimusmenettelyä näiden päätösten osalta. Pykälän 5 momentissa päätösten täytäntöönpanokelpoisuudesta ennen lainvoimaisuutta ei ole tarpeen erikseen säätää pykälän 2 momentissa tarkoitettujen päätösten osalta, koska hyvinvointialueesta annetun lain 148 §:n mukaan päätös voidaan panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman. Edellä olevan perusteella valiokunta esittää 75. lakiehdotuksen 104 §:n 1 ja 5 momenttia muutettavaksi seuraavasti:

104 §

Muutoksenhaku

*Tämän lain 102 §:ssä tarkoitettuun valtion viranomaisen päätökseen saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään. Muutoksenhaussa hallintotuomioistui-
meen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019)
säädetään (poist.).*

Päätöstä on (poist.) 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa noudatettava heti muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää.

Muita asioita

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Hansel Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain (1096/2008) 3 §:ää siten, että pykälän 1 momentissa olevaan luetteloon lisättäisiin hyvinvointialueet ja hyvinvointiyhtymät, jolloin hyvinvointialueet ja hyvinvointiyhtymät voisivat käyttää Hanselin yhteishankintasopimuksia sekä Hanselin palveluja. Hyvinvointialueesta annettu laki ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettu laki (615/2021) on saatettu voimaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantuloajankohdalla (616/2021) 1.7.2021 lukien. Hyvinvointialueet ja hyvinvointiyhtymät voisivat sen vuoksi tehdä jo hankintoja ennen käsillä olevan lakipaketin suunniteltua voimaantuloajankohdalla 1.1.2023. Väliaikaiset toimielimet valmistelevat parhaillaan hyvinvointialueiden hankintoja, jotta toiminta voisi käynnistyä ensi vuoden aikana. Jos Hanselin yhteishankintasopimukset tulisivat jo hyvinvointialueiden käyttöön, ylimääräisiltä kilpailutuksilta ja hallinnolliselta taakalta vältyttäisiin. Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistämistä helpottaisi myös mahdollisuus käyttää Hanselin

Valiokunnan lausunto HaVL 28/2021 vp

asiantuntijapalveluja hyvinvointialueiden omissa kilpailutuksissa sekä hankintatoimen organisoimisen suunnittelussa ja hankintatoimen muussa kehittämisessä. Lisäksi kunnilta ja kuntayhtymiltä siirtyvien yhteishankintoihin perustuvien asiakkaiden hankintasopimusten sujuva siirto edellyttää, että organisaatio, jolle sopimuksia siirretään, on myös Hanselin asiakas. Näistä syistä valiokunta pitää tärkeänä, että Hansel Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 3 §:n muutos voisi tulla voimaan mahdollisimman pian.

Hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä on tullut esiin muun muassa termien johdonmukaiseen käyttöön liittyviä kysymyksiä, esimerkkeinä hyvinvointialue, hyvinvointialueyhtymä ja HUS-yhtymä. Hallintovaliokunta esittää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta vielä arvioi terminologian yhtenäisyyttä eri säännöksissä. Hallintovaliokunnan käsityksen mukaan ainakin terveydenhuoltolain 35 §:ään olisi aiheellista lisätä HUS-yhtymä.

Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/1991) ei kuulu hallintovaliokunnan toimialaan, mutta Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta saamansa kirjallisen lausunnon perusteella hallintovaliokunta esittää sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, että vielä varmistetaan, ovatko ehdotetut ratkaisut voimassa olevan itsehallintolain ja maakunnan ja valtakunnan välisen toimivallanjaon mukaisia.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Hallintovaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 7.10.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Jussi Halla-aho ps
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Matti Semi vas
jäsen Kari Tolvanen kok
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Heidi Viljanen sd
varajäsen Mari Rantanen ps
varajäsen Ben Zyskowitz kok

Valiokunnan lausunto HaVL 28/2021 vp

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne

valiokuntaneuvos Henri Helo